

HLAVA PÁTÁ

DOKAZOVÁNÍ

1. Ustanovení § 89 upravuje **obecné požadavky kladené na dokazování** v českém trestním řízení (obecné důkazní právo). Speciálními předpisy upravujícími dokazování jsou zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, jakož i zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Některé zvláštní postupy obsahuje i zákon o obětech trestných činů.

2. **Hlavním účelem trestního řízení** je upravit postup orgánů v něm činných (§ 12 odst. 1) a dalších osob, které se trestního řízení účastní tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, resp. určit, zda událost, která se stala předmětem řízení, je či není trestným činem a kdo je pachatelem činu (§ 1 odst. 1).

3. V trestním řízení se vždy meritorně rozhoduje o události, která proběhla v minulosti. Orgán činný v trestním řízení se s ní nemůže seznámit tím, že by ji přímo sám pozoroval, proto ji za pomoci **důkazů rekonstruuje**. Rozborem a hodnocením okolností a skutečností takto rekonstruované události se pak dospívá k rozhodnutí. **Důkazní právo** je z tohoto pohledu vedle rozhodovací činnosti nejdůležitější částí trestního řízení, protože poskytuje právní rámec pro skutkový základ, na kterém orgány činné v trestním řízení staví svá **rozhodnutí** (§ 113 a násl.) nebo který je nezbytný pro **postup v řízení** (např. § 157a, § 160 odst. 1 atd.).

4. Orgány činné v trestním řízení zjišťují skutkový podklad pro své rozhodnutí zpravidla samy, ale *in favore defensionis* se předpokládá i odpovídající skutková aktivita stran v řízení (srov. 89 odst. 2 věta poslední nebo § 211 odst. 2, § 215 odst. 2 atd.).

5. **Obsah a forma dokazování** jsou v mnohém závislé na příslušném stadiu trestního řízení a jsou definovány **základními zásadami trestního řízení** (srov. výklad k § 2). Jedná se především o **zásadu presumpce nevinny** (§ 2 odst. 2), **zásadu materiální pravdy** (§ 2 odst. 5), **zásadu oficiality** (§ 2 odst. 4), **zásadu vyhledávací** (§ 2 odst. 5), **zásadu bezprostřednosti a ústnosti** (§ 2 odst. 10 a 11), **zásadu obžalovací** (§ 2 odst. 8) a **zásadu přiměřenosti a zdrženlivosti** (§ 2 odst. 4 věta druhá).

6. Z ústavního hlediska tvoří dokazování a jeho zásady podstatnou část práva na spravedlivý proces (čl. 95 odst. 1, čl. 96 Ústavy, čl. 36 odst. 1, čl. 37, čl. 38 odst. 2, čl. 40 odst. 4 Listiny, čl. 6 Úmluvy).

7. Stěžejní zásadou, která vytváří rámec pro hodnocení důkazů, je **zásada volného hodnocení důkazů** (§ 2 odst. 6 v kontextu s § 89 odst. 2). Vyjadřuje totiž důvěru zákonodárce v nezávislé, nestranné, a proto spravedlivé rozhodnutí soudu. Promítá se tak do práva na spravedlivý proces a je současně korektivem možné svévole nebo libovůle při hodnocení důkazů (čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 Úmluvy). Zásada volného hodnocení důkazů stanoví způsob, kterým soudce důkazy hodnotí, otevírá prostor pro soudcův svobodný úsudek a tím vytváří příznivé prostředí pro vnitřní přesvědčení soudce o dostatečné míře důkazů potřebných k rozhodnutí ve věci (srov. např. nález

I. ÚS 1428/13). Volné hodnocení důkazů konkrétním soudcem nelze svazovat, ale nemůže být ani zcela bezbřehé. Je to myšlenková činnost soudce, kterou tvoří elementy, jako jsou průměrné životní zkušenosti každého člověka, osobní životní i profesní zkušenosti soudce a zvláštní poznatky zjištěné při projednávání konkrétní věci.

8. Objektivizaci soudcova úsudku umožňují jednak ostatní zásady dokazování, jako kontrolní ideje, jednak pravidla dokazování, a to obecná (§ 89) a zvláštní (např. § 100). **Zákon výslovně nerozlišuje mezi účinnými či relativně nebo absolutně neúčinnými důkazy** po vzoru systémů common law. Zákonné „příkazy“ o nepoužitelnosti důkazů se objevují v trestním řádu zřídka (§ 30 odst. 1, § 33 odst. 1, § 88 odst. 1, § 89 odst. 3, § 92 odst. 1, § 93 odst. 2, § 99, § 100, § 102 odst. 1, 2, § 104b odst. 4, § 158 odst. 6, 9, § 158d odst. 1, § 164 odst. 3, 4 atd.). Je věcí volného hodnocení soudce, zda a nakolik bude konkrétní důkaz považovat za přípustný; zde musí přihlížet jednak k ustanovením, jež určují způsob opatření a provedení důkazu, jednak k uvedeným zákazům.

9. Zákon zpravidla nestanoví žádná formální pravidla, pokud jde o **míru důkazů** potřebných k prokázání určité skutečnosti a váhu jednotlivých důkazů. Jejich význam se zobrazí až při konečném zhodnocení důkazního materiálu. Předmětem volného hodnocení důkazů, jako zásady a jako metody, je ale přesto řešení otázky, zda byla v daném řízení reálně dosažena potřebná „míra důkazu“.

10. Volné hodnocení důkazů má vyústit ve **vnitřní přesvědčení soudce**. Vnitřní přesvědčení soudce musí být založeno na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu a musí být odůvodněno **objektivními** skutečnostmi, které soud zjistí, a musí být jejich logickým důsledkem. Vnitřní přesvědčení soudce odrážející **potřebnou míru důkazu** bývá často v rozhodovací praxi soudů i v teorii vyjadřováno slovním spojením „**praktická jistota**“ (o existenci relevantních okolností), což je tak vysoký stupeň pravděpodobnosti, při kterém každý rozumný a mravný jednatel, vybavený odpovídajícím právním vědomím a svědomím, považuje určité skutečnosti za věrohodné, jisté, a proto prokázané. Nepůjde přitom o absolutní jistotu, naprostou nepochybnost, ale o jistotu, která odpovídá rozumovým, morálním a právním představám konkrétního soudce o lidské spravedlnosti v podmínkách konkrétní společnosti.

11. Trestní řád **předem nestanoví, které okolnosti jednotlivé orgány činné v trestním řízení, resp. jiné subjekty, mají dokazovat** s tím účinkem, že nesplnění této povinnosti by mohlo mít za následek pro stranu nepříznivé rozhodnutí. Neukládá stranám **formální důkazní břemeno**, jak je tomu např. v anglosaském trestním procesu nebo v českém civilním (sporném) řízení (§ 120 odst. 1 o. s. ř.). Orgány činné v trestním řízení **ve veřejném zájmu** však musejí mít **právní i faktický zájem** na takovém zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti (**materiální důkazní břemeno**).

12. Obhájce obviněného dbá svou aktivitou zvláště respektování **práva na spravedlivý proces ve prospěch svého klienta, hájí v trestním řízení jeho zájmy a představuje aktivní kontrolní mechanismus** zejména ve vztahu k postupu státních

orgánů, poškozeného a zúčastněné osoby v trestním řízení (§ 16 odst. 1, 2 zák. o advokacii).

13. Důležitým (**kontrolním**) mechanismem v trestním řízení je požadavek na řádné **odůvodnění rozhodnutí** nebo možnost využít **opravné řízení**, což je cesta vedoucí k odpovědnosti soudce za příslušné rozhodnutí (§ 125). Pokud z tohoto pravidla právo činí výjimku, má pro to legitimní, zákonem výslovně stanovené důvody (§ 88b a násl.).

14. Jak bylo v souvislosti se zásadami dokazování uvedeno shora, dokazování se provádí ve **všech stádiích trestního řízení (§ 12 odst. 10)**, které se liší předmětem a rozsahem. V každém stadiu má dokazování určité zvláštnosti, které jsou důsledkem rozdílného účelu stadií, i když některé požadavky jsou pro všechna stadia společné. Nejdůležitější je členění na důkazy opatřené a provedené v řízení přípravném a důkazy v řízení před soudem. Přípravné řízení trestní je **neveřejné, nepřímé a převážně písemné**, naopak řízení před soudem je ovládáno zásadami **veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti (§ 2 odst. 10 a § 11)**. Tyto skutečnosti ovlivňují vyhledání, zajištění, provádění a procesní hodnotu důkazů v trestním řízení. Trestní řád umožňuje vyhledání a provedení důkazů použitelných před soudem hluboko v přípravné části trestního řízení (srov. výklad k § 158), v podobě neodkladných a neopakovatelných úkonů či úkonů provedených po sdělení obvinění při vyšetřování (§ 160 odst. 4), ale **těžiště dokazování je díky zásadám ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti v řízení před soudem**.

§ 89

Obecná ustanovení

(1) V trestním stíhání je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména:

- a) zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin,
- b) zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek,
- c) podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu,
- d) podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele,
- e) podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení,
- f) okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

(2) Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

(3) Důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.

K odst. 1

1. **Okruh okolností**, které bude třeba v konkrétním případě dokazovat (předmět a rozsah dokazování), nelze zpravidla předem vypočítat vyčerpávajícím způsobem. Okruh těchto okolností, resp. **předmět a rozsah dokazování**, je proto v ustanovení § 89 odst. 1 uveden způsobem demonstrativním. Zákon sice člení tyto okolnosti na šest skupin, ale všechny lze jednodušeji shrnout pouze do čtyř okruhů, a to **okolnosti důležité pro rozhodnutí ve věci samé** (hledisko hmotného práva), **okolnosti důležité pro postup v trestním řízení** (hledisko procesního práva), **okolnosti důležité pro použití odklonů**, resp. zvláštních způsobů řízení a nově i pro **uspokojení nároku poškozeného** (hledisko hmotného i procesního práva). Trestní řád ponechává orgánům činným v trestním řízení na jejich uvážení a volbě, zda a které okolnosti chtějí učinit předmětem dokazování.

2. **Předmětem dokazování je především skutek**, který byl vymezen v usnesení podle § 160 odst. 1, o zahájení trestního stíhání, resp. v protokolu o výslechu podezřelého podle § 179b odst. 3 (pachatel, místo, čas, způsob provedení – znaky skutkové podstaty, okolnosti atd.). Obžaloba (návrh na potrestání) může být podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání (§ 176 odst. 2, § 179d odst. 1). Soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu, resp. návrhu na potrestání (§ 220 odst. 1, § 314e odst. 7). Pod označením **trestný čin** má zákonodárce na mysli znaky trestného činu uvedené v § 13 odst. 1, resp. § 111 tr. zákoníku. Trestní řád obecně stanoví, že je třeba dokazovat „**skutkový stav věci**, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí“ (§ 2 odst. 5 věta první – zásada materiální pravdy). Orgány činné v trestním řízení musí z úřední povinnosti (zásada ofiціальity, vyhledávací) dbát o to, aby byly vyhledány, vyšetřeny a zjištěny všechny důkazy potřebné pro rozhodnutí do doby, než nabydou přesvědčení o vině či nevině, tedy v zájmu úplného objasnění věci. Neznamená to, že je vyloučeno překročit rámec pojmu „skutek“, ale rozhodnutí o vině bude vždy totožností skutku podmíněno.

3. **Obviněným je fyzická nebo právnická osoba** (k některým dalším typům subjektů srov. § 114 odst. 1, 2 tr. zákoníku, resp. § 5 z. s. m.), proti které bylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 1, 5, resp. § 179b odst. 3) nebo podána obžaloba (§ 12 odst. 7, § 176 odst. 1).

4. **Spácháním** se rozumí především naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu (§ 12–35 tr. zákoníku), včetně posouzení jeho **povahy a závažnosti** (§ 39 odst. 2 tr. zákoníku, § 24 odst. 2 z. s. m., § 14 zák. o tr. odpovědnosti p. o.) a dalších okolností důležitých pro rozhodnutí o vině a trestu (pohnutka).

5. Podstatný význam pro rozhodnutí o vině a trestu, resp. i pro jiné rozhodnutí v trestním řízení (např. pro odklony podle § 307–314 nebo § 70 z. s. m.) je **osoba pachatele**. Její posuzování má mnoho aspektů (§ 22–27 tr. zákoníku, § 5 odst. 1, § 55 odst. 1, § 56 odst. 1, § 70 z. s. m., § 6, § 8–10, § 14 odst. 1 zák. o tr. odpovědnosti p. o. atd.) a nemusí vždy přímo souviset se spácháním trestného činu. Půjde zejména o předchozí odsouzení, postoj ke spáchanému trestnému činu, osobní, rodinné, majtkové poměry atd.

6. Při **posouzení následku a okolností** trestného činu se hodnotí jeho povaha (kvalitativně) a rozsah (kvantitativně), to, zda šlo o trestný čin ohrožovací (např. § 272 tr. zákoníku) nebo poruchový (např. § 140 tr. zákoníku) a jaké okolnosti vedly k jeho spáchání nebo ho umožnily či usnadnily (kriminogenní faktory).

7. Velmi často je předmětem posuzování **výše škody nebo bezdůvodného obohacení**, které má význam nejen pro naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu (srov. např. § 138 tr. zákoníku), ale i při posuzování povahy a závažnosti trestného činu z hlediska jeho škodlivosti (§ 39 odst. 2 tr. zákoníku), jakož i pro adhezní řízení (§ 43 odst. 3), kde relativně nový trend v předmětu dokazování přinesl zákon o obětech trestných činů, protože poskytuje významně širší možnost **uplatnění práv poškozeného v trestním řízení** (srov. výklad k § 43 a násl.) než v minulosti.

8. Dokázány musí být **všechny okolnosti významné pro (jakékoli) rozhodnutí v trestním řízení, především pro rozhodnutí meritorní** (konečné), ale často i pro rozhodnutí mezitímní (procesní). Jinak řečeno, nejen skutečnosti osvětlující a vystihující čin obviněného, které charakterizují nejen formální a materiální znaky skutkové podstaty, ale také například okolnosti, které vedly ke spáchání trestného činu nebo ho usnadnily, oprávněnost nároků poškozeného, existenci okolnosti vylučující protiprávnost, okolnosti polehčující, přitěžující, podmínky doručování písemnosti, totožnost svědka, podmínky pro použití odklonů atd. Řada z nich je přímo či nepřímo závislá na důkazu o kauzálním průběhu, jiné nikoli.

9. Z principu *iura novit curia* (soud zná právo) jsou orgány činné v trestním řízení, zvláště pak soud, samy povinny vykládat právní předpisy České republiky a přímo účinné předpisy práva Evropské unie (srov. ale výklad k § 9a) způsobem adekvátním danému případu.

10. V **přípravném řízení – před zahájením trestního stíhání** (§ 158) je dokazování zaměřeno především na prověření, zda je dáno důvodné podezření ze spáchání trestného činu (*ad generalia*), resp. kdo je případným podezřelým z jeho spáchání (*ad specialia*). Úloha přípravného řízení je především zajišťovací, třídící a ověřovací. Tomu je přizpůsobena neformální povaha úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3). **Důkazy opatřené v tomto stadiu se použijí** pro další postup v řízení, včetně možného ukončení trestního řízení v tomto stadiu (§ 159–159b, § 171–173, § 307–314) nebo k návrhu dohody o vině a trestu (§ 175a, 175b) či k zahájení trestního stíhání (§ 160). Pokud bude podána obžaloba (návrh na potrestání), budou důkazy zde opatřené **použitelné před soudem tehdy**, jestliže jde o tzv. neodkladné a neopakovatelné úkony a některé úkony s nimi související (srov. § 158 odst. 3, 6, § 158a, § 158 odst. 9). S ohledem na absenci formálního postavení osoby, proti níž se řízení vede (obviněný – § 160 odst. 1 a § 33, podezřelý – § 179b odst. 2, 3), zde nemůže být plně uplatněno právo na obhajobu (srov. však § 42 odst. 2 z. s. m.), a proto zejména ve vztahu k **výslechům osob** zákon procesní účinky úkonů v této fázi řízení relativizuje. K dokazování v řízení před zahájením trestního stíhání a k použitelnosti důkazů zde provedených srov. výklad k § 158 a násl.

11. **Důkazy provedené po zahájení trestního stíhání**, ve stadiu bezprostředně předcházejícím hlavnímu líčení, se provádějí tomu odpovídajícím způsobem (srov.

výklad k § 164). **Seznámení podezřelé osoby s podstatou obvinění** [čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy] jí poskytuje možnost vyššího standardu uplatnění práva na obhajobu (§ 33). V této fázi proto je možno vyslýchat i osoby (obviněného, svědky, znalce) a výjimečně použít i konfrontaci (srov. výklad k § 104a) způsobem, který toto právo reflektuje a použitelnost těchto výsledků v hlavním líčení posiluje. Nižší standard dokazování se uplatní ve **zkráceném přípravném řízení** (§ 179b), jehož účel (rychlé projednání a rozhodnutí tzv. bagatelní trestné činnosti) vyžaduje opatření a provedení jen omezeného množství důkazů. Důkazy provedené v tomto stadiu trestního řízení mohou sloužit obdobným účelům jako důkazy v předchozí fázi řízení (srov. výklad v bodě 8), ale pokud bude podána obžaloba (návrh na potrestání), mohou být za splnění zákonných podmínek [srov. výklad k § 188 odst. 1 písm. e) nebo k § 207 a násl.] použitelné i před soudem.

12. **Hlavní líčení** (i v jeho zjednodušené podobě – § 314b a násl.), které je těžištěm dokazování, garantuje plné uplatnění práv na obhajobu a důkazy zde provedené slouží pro rozhodnutí o vině a trestu (§ 220 odst. 2).

13. Některé **zvláštní (i koncepční) podmínky dokazování** se uplatní v případě mladistvých (§ 55 a násl. z. s. m.) a v řízení proti právnickým osobám (§ 28 a násl. zák. o tr. odpovědnosti p. o.).

14. V trestním řízení **není zpravidla třeba dokazovat každou jednotlivou skutečnost**. Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci (objasnění věci), o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (srov. výklad k § 2 odst. 5).

K odst. 2

15. V ustanovení § 89 odst. 2 je podána jednak **obecná definice důkazu** („vše, co může přispět k objasnění věci“), jednak **demonstrativní výčet** konkrétních, nejčastěji používaných, **důkazních prostředků**. Trestní řád následně v dalších ustanoveních pojednává o každém z nich tak, že stanoví **objektivizující postupy při jeho vyhledání, zajištění a provedení**. Speciálními předpisy, které upravují některé způsoby dokazování, jsou vedle trestního řádu i zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních a také zákon o obětech trestných činů, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, jakož i zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

16. Kodex používá v případě některých specifických metod označení „**zvláštní způsoby dokazování**“, pod kterými rozumí pět svou povahou spíše kriminalistických metod než důkazních prostředků (konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě – § 104a–104e). Podobně je tomu v případě důkazů uvedených v § 158 odst. 3. Tyto v ustanovení § 89 odst. 2 výslovně nezmiňuje.

17. V některých odborných pracích je za samostatnou součást důkazních prostředků považována skupina tzv. **operativně pátracích prostředků** (§ 158b–159f). Tento názor není správný. Důkazní prostředek je pramen, z něhož orgán činný v trestním řízení přímo nabývá potřebných poznatků. Vzniká z něho přímý poznatek. Operativně

pátrací prostředky tyto požadavky zcela nesplňují, protože zde je zdrojem zvukový, obrazový nebo jiný záznam o výsledku použití operativně pátracího prostředku.

18. Důkazy opatřují a provádějí orgány činné v trestním řízení, ale důkaz opatřený a předložený (nikoli provedený) stranou není možno jen proto odmítnout (§ 89 odst. 2 věta poslední).

19. Dokazování lze **členit na několik fází**. Nejprve to je **vyhledávání a zajištění důkazu**, jako projev stejnojmenné inkviziční zásady (§ 2 odst. 5), což je činnost směřující k opatření a zajištění konkrétní relevantní okolnosti pro účely jejího provedení a hodnocení v trestním řízení orgány činnými v trestním řízení (pokud důkaz „vyhledala“ strana), jde však o specifický element sporného řízení. Následuje **provádění důkazů** jako procesní činnost orgánů činných v trestním řízení (srov. však § 215 odst. 2), jíž se předepsaným, resp. přípustným způsobem zjišťuje předmět důkazu (§ 89 odst. 2 věta poslední). **Hodnocení důkazů** je závěrečný rozumový a myšlenkový postup, kterým orgány činné v trestním řízení hodnotí **závažnost** (upotřebitelnost z hlediska skutkového stavu), **zákonost** (přípustnost jeho opatření a provedení) a **pravdivost** důkazu (zda obsahuje pravdivé skutečnosti).

20. **Zásada volného hodnocení důkazů** na základě **vnitřního přesvědčení** (srov. výklad k § 2 odst. 6 a úvodní výklady k této části) vyjadřuje legitimní důvěru zákonodárce v nezávislé, nestranné, a proto spravedlivé rozhodnutí. Přestože trestní řád tuto zásadu míří na soudce, týká se všech orgánů činných v trestním řízení, ale soudu především. V teorii i praxi se občas objevují některé přístupy k hodnocení důkazů, které nejsou v souladu se zásadou jejich volného hodnocení, jako např. teorie tzv. převahy důkazů (*Prepondance of Evidence*) nebo doktrína tzv. **plodů z otráveného stromu** (*Fruits of the Poisonous Tree*). Obě pocházejí z prostředí common law. Druhá ze zmíněných je konkrétním projevem „*Exclusionary Rule*“, což je pravidlo předem striktně vylučující použití určitých důkazů, získaných státními orgány nedovoleným způsobem (např. absence počátečního poučení o použitelnosti důkazů – viz *Miranda v. Arizona* 384 U.S. 436/1966, nezákonné omezení osobní svobody a soukromí, porušení zákazu sebeobvinění – viz IV. dodatek Ústavy Spojených států). Pokud je v průběhu takto provedených úkonů opatřen důkaz pro trestní řízení, je považován za vyloučený z dokazování. Kontinentální trestní řízení oproti tomu vychází z formálně-materiální povahy důkazu a zpravidla jen takové vady úkonu, které porušují právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy), vedou k vyloučení důkazu. Zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6) orgánům činným v trestním řízení totiž ukládá, aby důkazy byly hodnoceny jak ve vzájemné souvislosti, tak jednotlivě, a umožňuje tedy, aby bylo k vadám řízení přistupováno diferencovaně/materiálně (srov. nález I. ÚS 1677/13).

21. Potřebnou podporu volnému hodnocení **poskytují pravidla dokazování**, která stanoví postup pro opatření a provedení nejvíce frekventovaných důkazních prostředků. Vnitřní přesvědčení je také cesta vedoucí k odpovědnosti soudce za příslušné rozhodnutí (§ 125). Česká právní teorie v této souvislosti již mnoho let uvádí, že soud musí nabýt dokazováním **praktické jistoty**, která je ovšem jen jiným označením pro slovní spojení **materiální pravda**.

22. Charakteristickým rysem českého trestního procesu je důvěra v postup státních orgánů, v jejich způsobilost zjistit spolehlivě skutkový stav. Proto trestní řád poskytuje především jim prostředky pro opatření, zajištění, provedení a hodnocení důkazů (§ 2 odst. 1 až 6). Přesto v zájmu úplného objasnění věci a zejména v zájmu ochrany práva na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy, čl. 36 a násl. Listiny) přiznává dalším osobám, především obviněnému, poškozenému a zúčastněné osobě (§ 12 odst. 6), také právo důkaz **opatřit a předložit** k provedení a hodnocení orgánům činným v trestním řízení, nebo dokonce i právo, aby takový důkaz byl jimi i **proveden** (§ 215 odst. 2).

K odst. 3

23. Trestní řád sice vyžaduje pro některé důkazy zvláštní podmínky jejich opatření a provedení, ale zpravidla výslovně nestanoví pro jejich nesplnění jako důsledek neplatnost, neúčinnost, nepřipustnost apod. Přesto někdy zákon použití některého důkazu zakazuje. Činí tak jen tehdy, když by provedení důkazu, resp. porušení podmínek jeho provedení, způsobilo státu nebo osobě, proti níž se řízení vede, vážnou škodu nebo ohrozilo jiné státem uznané zájmy. Tyto důkazy jsou v trestním řízení **nepřipustné**. Je tomu tak tehdy, jestliže byl důkaz získán **nezákonným donucením** nebo **hrozbou takového donucení** nebo **nebyly-li splněny kogentní procesní podmínky, za kterých důkaz má být proveden** (§ 30 odst. 1, § 33 odst. 1, § 88 odst. 1, § 89 odst. 3, § 92 odst. 1, § 93 odst. 2, § 99, § 100, § 102 odst. 1, 2, § 104b odst. 4, § 158 odst. 6, 9, § 158a, § 158d odst. 1, § 164 odst. 3, 4 a další). Výjimkou podle zákona je případ, kdy se takový důkaz použije proti osobě, jež nezákonné donucení nebo hrozby donucení použila.

24. **Nezákonným donucením** nebo **hrozbou takového donucení** může být například násilným způsobem provedený odběr krve obviněného (§ 114 odst. 4) či výhrůžka pronesená orgánem činným v trestním řízení, že pokud se obviněný k trestné činnosti nepřizná, bude nadále ve vazbě (§ 92 odst. 1). Naopak nebude nezákonným donucením předvedení obviněného k výslechu, když se tento přes řádné předvolání k výslechu nedostavuje ani se z úkonu řádně neomlouvá (srov. výklad k § 90 odst. 1), ani upozornění na možnost vykazání obviněného senátem ze soudní síně pro případ, když bude přes předchozí upozornění rušit pořádek v jednací síni (§ 204 odst. 2).

25. Pro rozhodnutí o vině a trestu budou vyloučeny i důkazy opatřené v době před zahájením trestního řízení (např. podle zákona o Policii), nebo před zahájením trestního stíhání (ale srov. výklad k § 211 odst. 6, resp. k § 314d. odst. 2).

26. **Ustálená soudní rozhodovací praxe** vytvořila další pravidla pro přípustnost nebo použití řady důkazních prostředků, které nejsou v trestním řádu výslovně upraveny. Týká se to například použitelnosti metody pachové identifikace (tzv. pachové stopy), výsledků fyziodetekčního vyšetření (tzv. detektor lži), soukromého záznamu telefonického hovoru nebo zvukového obrazového záznamu komunikace mezi osobami atd., výsledků jiného soudního řízení atd.

27. Ve světle **širokého pojetí přípustnosti důkazů** (§ 89 odst. 2) není ovšem vždy vyloučeno, aby důkaz, který má procesní vadu, byl přesto (byť jen omezeně) použitelný v trestním řízení. Rozhodujícím kritériem je volný úsudek orgánu činného

v trestním řízení, opřený kromě jiného o právo na spravedlivý proces (čl. 36 a násl. Listiny). V některých případech závažných procesních vad o nepřipustnosti není pochyb (porušení práva na obhajobu, zákazu výslechu – § 99, porušení zásady *nemo tenetur* – § 92 odst. 1, výslech bez předchozího poučení obviněného – § 2 odst. 13 atd.), na druhé straně není ani nemožné, aby důkaz získaný trestným činem, například za podmínek krajní nouze (§ 28 tr. zákoníku), sloužil jako podklad pro rozhodnutí o nevině obžalovaného.

Judikatura:

Orgány činné v trestním řízení se musí snažit prokázat vinu bez toho, aby se uchýlovaly k důkazům získaným prostřednictvím donucení nebo nátlaku. Právo nepřispívat k vlastnímu obvinění se ovšem týká především práva nevypovídat a nezahrnuje užití jako důkazních prostředků věcí, které je možné od obviněného získat prostřednictvím nátlaku, avšak které existují nezávisle na jeho vůli, např. dokumenty, vzorky krve, moči, DNA apod. – **ESLP *Saunders proti Spojenému království*, stížnost č. 19187/91, § 69**

Je-li obviněný nebo svědek k výpovědi donucen za použití mučení nebo jiného špatného zacházení zakázaného čl. 3 Úmluvy, je použití takto získaného důkazu v rozporu s právem na spravedlivý proces bez ohledu na to, jaká byla ve skutečnosti důkazní hodnota takto získané výpovědi. – **ESLP *Güfgen proti Německu*, stížnost č. 22978/05, § 166**

Trestní řízení je ovládáno zásadou vyhledávací a oficiality (§ 2 odst. 5), za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci (§ 89 odst. 2). Byl-li legálně získaný záznam telefonního hovoru použit v jiné trestní věci jako listinný důkaz, neznamená to ani porušení zákona, neboť ustanovení § 88 se na listinné důkazy nevztahuje, ani zásah do základních práv podle čl. 8, 10 a 13 Úmluvy. – **II. ÚS 6/93**

Za důkaz přípustný podle § 89 odst. 2 může sloužit i trestní rozsudek cizozemského soudu. Takový rozsudek sice v České republice nelze bez dalšího (§ 11 tr. zák.) vykonat ani z něj nelze vyvozovat jiné formální právní skutečnosti. Lze však k němu přihlížet při hodnocení osoby obviněného, a to i při rozhodování o nařízení výkonu trestu odnětí svobody, jehož výkon byl původně podmíněně odložen nebo z jehož výkonu byl obviněný podmíněně propuštěn. Z § 89 odst. 3 plyne, že důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být v řízení použit. Je však třeba vzít v úvahu, že výslech (zadrženého, obviněného, obžalovaného) je pouze jedním z důkazů, které orgány činné v trestním řízení hodnotí. Trestní řízení má stupňovitou výstavbu a vrcholí řízením před soudem, kdy soud rozhoduje o vině a trestu obžalovaného. Proto také posouzení toho, zda byl výslech proveden zákonným způsobem – a zda je tedy v trestním řízení použitelný –, přísluší orgánům činným v trestním řízení (zejména soudu), které „hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu“ (§ 2 odst. 6). Z toho vyplývá, že v konečné fázi je to soud, který má právo a povinnost vyhodnotit všechny provedené důkazy, na jejichž základě učiní usudek v otázce viny. – **I. ÚS 484/97**

Prokázat vinu obviněného je možné pouze na základě nepochybně zjištěných skutečností a za použití procesních prostředků, které trestní řád umožňuje. Důkaz získaný nezákonným donucením je absolutně neúčinný a v trestním řízení jej nelze použít. Pokud obecné soudy založily výrok o vině stěžovatele na výpovědi spoluobžalovaného učiněné v přípravném řízení a rozhodly ji jako věrohodnou, aniž by se zabývaly skutečnostmi, které zpochybňují zákonnost postupu orgánů činných v přípravném řízení v souvislosti s pořízením tohoto klíčového důkazu, odepřely tím stěžovateli právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. – **II. ÚS 291/2000**

Z pohledu ústavněprávního lze vymezit zobecňující podmínky, za jejichž splnění má nesprávná realizace důkazního řízení za následek porušení základních práv a svobod ve smyslu dotčení postulátů spravedlivého procesu. V řízení o ústavních stížnostech lze jako první vyčlenit případy tzv.

opomenutých důkazů. Jde jednak dílem o procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez věcně adekvátního odůvodnění zamítnut, eventuálně zcela opomenut, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí nebyla zmínka buď žádná, či toliko okrajová a obecná neodpovídající povaze a závažnosti věci. Dílem se dále potom jedná o situace, kdy v řízení provedené důkazy nebyly v odůvodnění meritorního rozhodnutí, ať již negativně, či pozitivně, zohledněny při ustálení jeho skutkového základu, tj. soud je neučinil předmětem svých úvah a hodnocení, ačkoli byly řádně provedeny. – **III. ÚS 359/05**

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vždy pečlivě posuzovat, zdali důkazní prostředek, z něhož plyne usvědčující důkaz, byl opatřen způsobem, jenž nezpochybnuje spolehlivost v něm obsažené informace, a v případě pochybností o spolehlivosti takto opatřeného důkazu byl následně objektivním způsobem prověřen. Taktéž je pro posouzení spolehlivosti důkazů nevyhnutelné, aby byl důkazní prostředek opatřen a přechováván způsobem, o němž nejsou pochybnosti, že mohl být jakkoli, úmyslně, z nedbalosti nebo pouhou náhodou, upraven, pozměněn nebo zaměněn za prostředek jiný (zachování integrity důkazu). Konečně musí orgány činné v trestním řízení posoudit, zdali je použitý důkazní prostředek adekvátní povaze získávané informace, anebo je s ohledem na charakter dokazované skutečnosti zapotřebí provést kvalifikované (např. znalecké) zkoumání, či informaci zachytit výsledkem anebo jiným zvláštním způsobem dokazování, a to při plném respektování požadavků kladených na provádění důkazů trestním řádem. Pouze takový postup lze hodnotit jako souladný s principem kontradiktornosti trestního řízení, jež podmiňuje plnohodnotnou realizaci práva na obhajobu (viz čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Pokud při provádění a hodnocení důkazů vyvstanou vážné pochybnosti o spolehlivosti použitých důkazních prostředků, o něž se opírá důkaz viny obžalovaného ze stíhaného skutku, je povinností soudu se s nimi spolehlivě a přesvědčivě vypořádat v odůvodnění odsuzujícího rozsudku. – **I. ÚS 368/15**

Soud může opřít výrok o vině i o nepřímé důkazy, ovšem jen za předpokladu, že tvoří ve svém souhrnu logickou, ničím nenarušenou a uzavřenou soustavu nepřímých důkazů (nestačí proto jen jeden nepřímý důkaz) vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících, které jsou v takovém příčinném vztahu k dokazované skutečnosti, že z nich je možno dovést jen jediný závěr a současně vyloučit možnost jiného závěru. Nepřímé důkazy vedoucí sice k důvodnému podezření vůči obviněnému, nevylučující však reálnou možnost, že pachatelem mohla být i jiná osoba, nejsou dostatečným podkladem pro uznání viny obviněného. Při hodnocení výpovědi svědka, který o rozhodných skutečnostech nevypovídal vždy stejně, je soud povinen probrat všechny výpovědi svědka a zdůvodnit, proč své rozhodnutí opírá jen o některou z rozdílných výpovědí. – **R 38/1970-I, II**

Ze zásady „*iura novit curia*“ vyplývá nejen skutečnost, že se soud s obsahem právních norem uveřejněných nebo registrovaných ve Sbírce zákonů neseznamuje v důkazním řízení, ale také skutečnost, že není povinen provádět důkazy ani nemůže být žádnými důkazy vázán při výkladu těchto norem. – **R 53/1989-II**

Zásada uvedená v ustanovení § 89 odst. 2 věta druhá vylučuje, aby znalecký posudek, který nevyžádal orgán činný v trestním řízení, ale předložil jej v hlavním líčení obhájce obžalovaného, soud po prostudování odmítl jako nadbytečný a rozhodl, že jej neprovede (§ 216 odst. 1). Nadbytečnost provedení takového důkazu v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání nemůže však záležet jen ve skutečnosti, že ve věci byl k posouzení otázek, pro jejichž objasnění je třeba odborných znalostí, orgány činnými v trestním řízení znalecký posudek již opatřen. – **R 3/1996**

Za důkaz přípustný podle § 89 odst. 2 může sloužit i trestní rozsudek cizozemského soudu. Takový rozsudek sice v České republice nelze bez dalšího (§ 11 tr. zák.) vykonat ani z něj nelze vyvozovat jiné formální právní skutečnosti. Lze však k němu přihlížet při hodnocení osoby obviněného, a to i při rozhodování o nařizení výkonu trestu odnětí svobody, jehož výkon byl původně podmíněně odložen nebo z jehož výkonu byl obviněný podmíněně propuštěn. – **R 16/1997-II**

Žádný úkon, který může přispět k objasnění věci, nelze apriorně vyloučit z okruhu přípustných důkazních prostředků jen proto, že jde o úkon určitého druhu. Má-li úkon obecné náležitosti úkonu podle trestního řádu, lze ho jako důkaz použít, i když trestní řád nemá zvláštní úpravu postupu při tomto úkonu. To se týká také metody pachové identifikace. – NS 8 Tz 44/1999

Sepsání úředního záznamu strážníkem obecní (městské) policie není úkonem podle trestního řádu a nemůže být důkazem o tom, jak jednaly osoby přítomné na místě výkonu služby strážníka. Důkazem o jednání těchto osob je v trestním řízení výslech strážníka v procesním postavení svědka. – NS 7 Tz 232/2000

Související předpisy:

čl. 6 Úmluvy, – čl. 36 a násl. Listiny, – tr. zákoník, – § 28 zák. o tr. odpovědnosti p. o., – § 55 a násl. z. s. m., – § 77 zák. o Policii, – z. m. j. s., – zák. o obětech t. č.

Literatura:

- DELMAS-MARTY, M. *Procédures Pénales d'Europe*. 1er édition. Paris: Presses Universitaires de France, 1995, s. 512–544.
- DENNIS, I. H. *Law of Evidence*. 2nd Edition. London: Sweet & Maxwell, 2002, s. 3–85.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 327–351.
- FENYK, J. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In *Pocta D. Císařové k 75. narozeninám*. Praha: Lexis Nexis, s. r. o., 2007, s. 6–12.
- FENYK, J., HAVLÍK, T., RŮŽIČKA, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918–2004*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 348–368.
- HERCZEG, J. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 3.
- KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. Dokazování v trestním řízení. Právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica, Editio Scientia*. 2015, vol. 539, s. 28–88.
- MACUR, J. Dělení důkazního břemene v civilním soudním sporu. *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica*. 1996, vol. 172, s. 6–29.
- MATHERN, J. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava: Obzor, 1984, s. 11–28.
- MUSIL, J. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). *Kriminalistika*, 2009, č. 4.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 129–131.
- PIPEK, J. Zákaz důkazů v českém trestním řízení. *Kriminalistika*. 1998, č. 4.
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a Trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 194–211.
- REPÍK, B. Otázky dokazování v trestním řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva v letech 2000–2001. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 8.
- RUŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1977, s. 133 a násl.
- STORCH, F. *Trestní řízení rakouské*. Díl první. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887, s. 3–20.
- SVOBODA, K. *Dokazování*. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2009, s. 16–28.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1308–1394.
- ŠÁMAL, P. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 12.
- WEINBERGER, O. Logické a metodologické základy důkazu v oboru práva. *Stát a právo*. 1967, č. 13, s. 211.

*Oddíl první
Výpověď obviněného*

§ 90
Předvolání a předvedení

(1) **Nedostaví-li se obviněný, který byl řádně předvolán, k výslechu bez dostatečné omluvy, může být předveden; na to a na jiné následky nedostavení (§ 66) musí být v předvolání upozorněn.**

(2) **Obviněný může být předveden i bez předchozího předvolání, jestliže je to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení, zejména když se skrývá nebo nemá stálé bydliště.**

(3) **O předvedení je třeba požádat příslušný policejní orgán. O předvedení příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě je třeba požádat jeho velitele nebo náčelníka.**

K odst. 1

1. Výpověď obviněného, který je nejdůležitějším subjektem trestního řízení, je významná ze dvou důvodů. Jednak je důkazním prostředkem (důkazem), jednak prostředkem uplatnění obhajoby obviněného. **Přítomnost obviněného u výslechu je proto zpravidla nezbytná.** Zajišťuje se jeho **předvoláním, popř. předvedením** a platí pro případ, kdy předtím nedošlo k omezení osobní svobody obviněného například zatčením (§ 69), zadržením (§ 75) nebo vazbou (§ 67) nebo pokud se obviněný nedostavil k úkonu z vlastní iniciativy.

2. **Předvolání a předvedení** jsou nejmírnější formou zabezpečení přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení. Zákon orgánům činným v trestním řízení ukládá, aby dbaly požadavku, že trestní věci se musí projednávat s plným šetřením práv a svobod, do těchto práv lze zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení (zásada subsidiarity a zdrženlivosti, srov. výklad k § 2 odst. 4). To platí zejména pro hlavní líčení nebo veřejné zasedání, kdy soud musí pečlivě zvážit, zda v případě, kdy se obviněný odmítá líčení osobně zúčastnit, je jeho přítomnost pro účely výslechu nezbytná, resp. zda bylo možno v trestní věci obviněného bez jeho přítomnosti spolehlivě rozhodnout a dosáhnout účelu trestního řízení, tedy zda byly splněny materiální podmínky. Opačný postup porušuje princip proporcionality mezi právem obviněného na osobní svobodu a zájmem společnosti na dosažení účelu trestního řízení.

3. **Předvoláním** se rozumí úkon trestního řízení, kterým orgán činný v trestním řízení ukládá obviněnému, aby se v trestní věci (předmět řízení a postavení předvolaného v něm) osobně, v konkrétní dobu dostavil na určité místo za účelem účasti na procesním úkonu, v tomto případě výslechu.

4. **Předvedením** se rozumí přeprava osoby (eskortou) k příslušnému orgánu činnému v trestním řízení, resp. na místo, kde bude úkon trestního řízení, v tomto případě výslech, proveden.

5. **Řádné předvolání a příkaz k předvedení jsou úkony orgánů činných v trestním řízení** a mají formu opatření. Předvolání musí respektovat obecné i konkrétní požadavky doručování (§ 62–64a), tzn. že musí mít předepsaný obsah a být správně, v případě obviněného zpravidla písemně doručenu poštovní zásilkou na adresu, kterou obviněný uvedl, a to do vlastních rukou [§ 64 odst. 1 písm. a)]. Předvolání lze sice provést i fikcí doručení (§ 64 odst. 4), ale nikoli, pokud jde o předvolání k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání, resp. tam, kde to orgán činný v trestním řízení vzhledem k důležitosti úkonu stanoví [§ 64 odst. 5 písm. a), b)]. V podrobnostech srov. výklad k těmto ustanovením. Předvolání lze ovšem provést zjednodušenou formou přímo při provádění předchozího procesního úkonu se záznamem do protokolu o úkonu. Pokud obviněný bezdůvodně odepře přijmout předvolání, považuje se okamžik odepření za řádné doručení. Pokud doručení je provedeno jiným než předepsaným způsobem (například nahodile, není úplné atd.), není považováno za řádné.

6. **Obviněné právnické osobě**, resp. jejímu zástupci se doručuje předvolání zpravidla do datové schránky právnické osoby (§ 5 zák. č. 300/2008 Sb.). Za právnickou osobu činí v trestním řízení úkony ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, tedy **zástupce právnické osoby**, zmocněnec nebo opatrovník (§ 34 zák. o tr. odpovědnosti p. o.). Také tyto osoby lze v případě, že předvolání nerespektují, předvést, resp. uložit jim pořádkovou pokutu (§ 36 zák. o tr. odpovědnosti p. o.).

7. Součástí předvolání musí být **poučení o možnosti předvedení** a případného uložení pořádkové pokuty (§ 66) v případě, že se obviněný k výsledku bez dostatečné omluvy nedostaví. Pokud je prováděno jinou než písemnou formou (např. osobně při předchozím úkonu u orgánu činného v trestním řízení, telefonicky, elektronickou poštou, do datové schránky apod.), aby bylo vynutitelné, musí obsahovat předepsané náležitosti rovněž, což v praxi ale může činit důkazní potíže.

8. Podmínky předvolání i předvedení platí jak pro dospělého obviněného, tak pro **mladistvého** (srov. § 1 odst. 3, § 3 odst. 4 a § 41 odst. 1 z. s. m.).

9. Předvedení ani uložení jiného opatření (pořádková pokuta) nejsou obligatorní (ovšem často nevyhnutelné) a nepřichází v úvahu vůči tomu, kdo má trvalý pobyt v cizině. Zde se při předvolání postupuje podle úpravy provedené v § 39 a násl. z. m. j. s.

10. **Náklady** spojené s těmito úkony nese stát a v případě, je-li obviněný uznán vinným, je povinen je nahradit [§ 152 odst. 1 písm. e)].

11. **Nedostavení se** předpokládá, že obviněný byl řádně předvolán k výsledku a výzvu nerespektoval, tedy nedostavil se vůbec nebo bez dostatečné omluvy, která je liberačním důvodem. Předpis neuvádí definice **řádného předvolání a dostatečné omluvy**; jedná se o neurčité právní pojmy, které je třeba vykládat restriktivním způsobem podle konkrétního případu.

12. Aby byla **omluva dostatečná**, je nezbytné, aby **obviněný tvrdil takové skutečnosti**, které jsou vzhledem ke své povaze způsobily jeho neúčast u výsledku omluvit, resp. prokázal takové skutečnosti, které mu znemožňují zúčastnit se jednání

a současně jsou omluvitelné. **Důkazní břemeno** tedy na rozdíl od dokazování viny spočívá na povinné osobě. Dostatečnost bude posuzovat orgán činný v trestním řízení podle okolností případu, závažnosti a naléhavosti výsledku s přihlédnutím ke konkrétnímu důvodu nedostavení se, ke lhůtě, kterou měl obviněný fakticky k dispozici, osobním poměrům obviněného apod. Omluva by měla být uplatněna včas, tedy pokud možno s předstihem, ale není vyloučeno, aby byla v odůvodněných případech akceptována i po termínu stanoveném k provedení úkonu (nemožnost omluvu včas předložit pro závažný úraz, živelní pohromu atd.).

13. O **způsobu, důvodech a času** předvedení, resp. propuštění orgán činný v trestním řízení provede záznam v protokolu o výsledku nebo samostatný záznam (čl. 73 odst. 3 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2008). Je-li obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, zašle orgán činný v trestním řízení vazební věznici nebo věznici žádost o jeho předvedení.

14. Za **jiný následek** zákon považuje uložení **pořádkové pokuty** (§ 66 odst. 1, resp. § 36 zák. o tr. odpovědnosti p. o.). Pořádková pokuta není podmínkou předvedení *a vice versa*.

15. Výslech obviněného, který se **trvale zdržuje v cizině** (zpravidla cizí státní příslušník), se provádí formou žádosti o právní pomoc podle zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, i když není vyloučeno, aby orgán činný v trestním řízení cestou právní pomoci obviněného do České republiky předvolal (§ 44 z. m. j. s.). Úkon však není prováděn žádnou možností donucení. Vhodnější metodou je využití možností, které nabízí výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení (§ 57 z. m. j. s.).

K odst. 2

16. **Podmínkou předvedení** je sice předchozí předvolání, ale v praxi se mohou vyskytnout případy, kdy předvolání není z objektivních důvodů, které jsou shrnuty pod požadavek „je to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení“, možné. Zákon fakultativně a demonstrativním výčtem uvádí příklady, že se obviněný **skrývá nebo nemá stálé bydliště**. Znamená to, že mohou existovat i jiné situace, **které lze postavit na roveň** uvedeným příkladům. Půjde zpravidla o případy, kdy obviněný zjevně činí opatření ve snaze zabránit doručení předvolání, atd.

K odst. 3

17. O **předvedení požádá** (opatření v písemné nebo jiné podobě) orgán činný v trestním řízení **příslušnou základní součástí Policie ČR** [§ 26 odst. 1 písm. e) zák. o Policii], resp. **jiný orgán** u ozbrojených sil a ozbrojených sborů (velitele, náčelníka, vedoucího apod.), v jehož obvodu nebo objektu se obviněný zdržuje. Je-li to orgán Policie ČR, řídí se interními předpisy Ministerstva vnitra, zejm. závazným pokynem policejního prezidenta č. 30/2008, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení, resp. závazným pokynem policejního prezidenta č. 93/2008 o eskortách osob a jejich střežení. Ostatní orgány se řídí obecně závazným nebo interním předpisem ozbrojené součásti, síly nebo sboru.

18. **Dožádaný orgán** je povinen žádosti orgánu činného v trestním řízení vyhovět. V případě, požádá-li o to soud, jsou orgány Policie ČR povinny zahájit pátrání po pobytu obviněného (§ 68 zák. o Policii).

Judikatura:

Nutnost zabezpečení přítomnosti obviněného na hlavním líčení ani všeobecný zájem na jeho nerušeném a plynulém průběhu nejsou samy o sobě důvodem vazby.

Účast obviněného je možno zabezpečit především jeho předvedením policejním orgánem podle § 90 trestního řádu. V případě obstrukcí ze strany obhájce pak lze zvažovat možnost aplikace § 37a odst. 1 písm. b) trestního řádu, dle kterého je možno rozhodnout o vyloučení advokáta z obhajoby, jestliže se obhájce opakovaně nedostaví k úkonům trestního řízení, při nichž je jeho účast nezbytná, ani nezajistí účast svého zástupce, ačkoli byl řádně a včas o takových úkonech vyrozuměn, eventuálně iniciaci kárného řízení.

Teprve v případě, že by obstrukcím obhajoby nebylo možno zabránit ani naznačenými prostředky, by teprve bylo možno zvažovat, že prostor obecného soudu je již zúžen do té míry, že jednání stěžovatele je nutno považovat za skrývání se ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu. – **I. ÚS 2183/12**

Samotná skutečnost, že se obviněný nedostavil k hlavnímu líčení, ačkoli byl řádně předvolán, dostatečně neodůvodňuje obavu, že se skrývá, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu tak, jak to má na mysli § 67 písm. a). Přítomnost obviněného u hlavního líčení je třeba především zabezpečit prostředky předpokládanými v § 90. – **R 8/1989**

Související předpisy:

§ 5 zák. č. 300/2008 Sb., – § 34 a § 36 zák. o tr. odpovědnosti p. o., – § 44 a § 57 z. m. j. s., – § 26 odst. 1 písm. e) a § 68 zák. o Policii, – závazné pokyny policejního prezidenta č. 30/2008 a 93/2008

Literatura:

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 358–363.

KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. Dokazování v trestním řízení. Právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica, Editio Scientia*. 2015, vol. 539, s. 138–148.

MUSIL, J. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). *Kriminalistika*. 2009, č. 4.

REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a Trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 212–240.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1395–1404.

Výslech obviněného

§ 91

(Postup před prvním výsledkem obviněného)

(1) Před prvním výsledkem je třeba zjistit totožnost obviněného, dotázat se jej na jeho rodinné, majetkové a výdělkové poměry a předchozí tresty, objasnit mu podstatu sděleného obvinění a poučit jej o jeho právech. Je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, musí být obviněný v rámci poučení upozorněn také na skutečnost, že v přípravném řízení může se státním zástupcem za přítomnosti obhájce sjednat dohodu o vině a trestu, kterou schvaluje soud. Obviněného je třeba poučit o podstatě a důsledcích sjednání

dohody o vině a trestu, o tom, že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, s výjimkou případu, kdy takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, s níž souhlasil (§ 245 odst. 1 věta druhá), a o podmínkách, za nichž může soud rozhodnout o řádně uplatněném nároku poškozeného (§ 314r odst. 4). Obsah poučení se poznamenává v protokole. Nelze-li totožnost obviněného ihned zjistit, je nutno k protokolu o jeho výsledku připojit takové důkazy, aby tato osoba nemohla být zaměněna s jinou.

(2) Je-li obviněných více, vyslychájí se odděleně.

K odst. 1

1. **Výslech obviněného** (srov. § 32) bývá často prvním úkonem po zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1), za podmínky, že mezi zahájením trestního stíhání a výslechem není třeba provádět jiné úkony a kdy se usnesení o zahájení trestního stíhání doručuje obviněnému poštou, do datové schránky (právnícká osoba) apod. Pod slovním spojením **výslech obviněného** trestní řád upravuje obecné zásady (§ 91–95) pro opatření výpovědi obviněného jako důkazního prostředku. Je to úkon trestního řízení, jehož účelem je zjistit stanovisko osoby, proti které se řízení vede, k okolnostem trestného činu, jenž je předmětem trestního řízení. Výslech jako důkazní prostředek má být zaměřen podobně jako u svědka (§ 98) na úplnou a přesnou výpověď o zjišťované skutečnosti.

2. Má-li být výpověď obviněného použitelným důkazem v trestním řízení, musí splňovat zákonem zde stanovené podmínky pro výslech obviněného. **Zásady pro výslech obviněného** se vztahují *per analogiam* na výslech obviněného při vazebním zasedání (§ 73g odst. 2), na výslech zadrženého podezřelého (§ 76 odst. 3), na výslech podezřelého ve zkráceném přípravném řízení (§ 179b odst. 3) atd., na rozdíl od různých procesních projevů obviněného, které stojí mezi podmínkami úkonu [prohlášení, že spáchal skutek – § 175a odst. 3, resp. § 309 odst. 1 písm. a), doznání podle § 307 odst. 1 písm. a) atd.].

3. Pro všechny typy výpovědi obviněného platí zásada, podle které má obviněný právo být orgánem činným v trestním řízení poučen o svých právech (§ 33), obligatorně i o možnosti uzavřít dohodu o vině a trestu a jejích souvislostech (§ 175a–175b, resp. § 245 odst. 1) a o s ní souvisejících okolnostech uplatnění nároku poškozeného (§ 43 odst. 3, resp. § 314r odst. 4) a vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat (srov. výklad k § 33 odst. 1). Proto jej sice lze k úkonu předvolat, je možné jej nechat i předvést (srov. výklad k § 90), ale nelze jej k výpovědi nutit například uložením pořádkové pokuty (§ 66). Platí zde zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*, podle které nikdo není povinen pomáhat obžalobě proti sobě (*armare adversarium contra se*), vydat důkazy proti sobě (*edere instrumenta contra se*) nebo vypovídat proti sobě (*prodere seipsum*).

4. Zvláštní úprava výslechu se uplatní v případě **obviněného mladistvého** (§ 57 odst. 1 z. s. m., § 102); úprava respektuje požadavek na ohleduplný a výchovný průběh úkonu, odpovídající věku mladistvého obviněného.

5. V případě **obviněné právnické osoby** se v trestním řízení vyslechne její zástupce, resp. zmocněnec nebo opatrovník (§ 37 odst. 1 zák. o tr. odpovědnosti p. o.). Jde o osobu odlišnou od obviněného, proto nelze tyto úkony bezvýhradně ztotožňovat, i když jeho postavení v trestním řízení se postavení obviněného v mnohém podobá (např. právo nevypovídat).

6. **Totožností obviněného** se rozumí **informace ad generalia** o jeho jménu, příjmení, datu a místě narození, bydlišti, pracovišti, státním občanství, rodinných, majetkových a výtěžkových poměrech, předchozích trestních odsouzeních a jiných skutečnostech, které individualizují (nezaměnitelnost) a charakterizují (osoba pachatele) obviněného pro účely trestního řízení. V případě mladistvého obviněného platí speciální úprava v § 55 a § 56 z. s. m. Není-li možné totožnost obviněného zjistit tímto způsobem, je třeba jej označit tak, aby i přesto nemohl být zaměněn s osobou jinou (kriminalistický popis osoby, daktyloskopické otisky, vzorek DNA, pachový vzorek, fotografie, videozáznam atd.).

7. V případě **obviněné právnické osoby** se zjišťuje její „totožnost“ z údajů obsažených v příslušném **veřejném rejstříku nebo jiném registru** (veřejnými rejstříky právnických a fyzických osob podle tohoto zákona se rozumí spolkový rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík ústavů, rejstřík společenství vlastníků jednotek, obchodní rejstřík a rejstřík obecně prospěšných společností – § 1 odst. 1 zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob; jiným registrem se rozumí například rejstřík registrovaných církví a náboženských společností – § 9 a násl. zák. o církvích a náboženských společnostech). Totožnost fyzické osoby, která za právnickou osobu jedná (§ 32 zák. o tr. odpovědnosti p. o.), se zjišťuje stejně jako u obviněné fyzické osoby. Její majetkové a jiné poměry se bez dalšího nezjišťují.

8. Povinnost orgánů činných v trestním řízení objasnit obviněnému podstatu sděleného obvinění plyne z čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Je to **součástí práva na obhajobu**, protože toto lze účinně využít teprve poté, co je podezřelému sděleno, z jakého skutku je obviněn, na základě jakých důkazů a jaká je trestněprávní kvalifikace tohoto skutku.

9. Podal-li obviněný v minulosti v předmětné věci vysvětlení podle § 158 odst. 3 písm. a), nemůže mu být záznam přečten nebo jinak konstatován jeho obsah (§ 158 odst. 6).

10. Sjednání dohody o vině a trestu je jedním ze **způsobů urychlení trestního řízení** (viz § 175a, § 175b a § 314o–314s), a má-li být tohoto institutu v praxi využíváno, je nezbytné, aby se obviněný o jeho existenci, podmínkách a důsledcích dozvěděl hned na počátku trestního řízení vedeného proti němu. Obsah poučení a případně též vyjádření obviněného jsou zaneseny do protokolu.

K odst. 2

11. Toto ustanovení se pravidelně vztahuje k výsledkům prováděným ve stadiu **po zahájení trestního stíhání** (vyšetřování – § 160 a násl., zkrácené přípravné řízení – § 179a a násl.), není-li zde výjimečně prováděna konfrontace (§ 104a).

V hlavním líčení, resp. ve veřejném zasedání záleží na potřebě úspěšného provedení řízení, zda je nutné vyslechnout obžalované v přítomnosti ostatních, resp. zda nikoli (např. při konfrontaci). S obsahem výpovědi spoluobžalovaného však musí být v řízení před soudem spoluobžalovaný před skončením dokazování seznámen. Obžalovaný mladistvý by měl být vyslýchán odděleně od dospělého spoluobžalovaného.

12. Ve vztahu k obviněným **právníkům a fyzickým osobám** (pořadí výslechů) se použije speciální ustanovení § 37 zák. o tr. odpovědnosti p. o., kdy se nejprve vyslechne osoba fyzická a pak zástupce osoby právnické.

Judikatura:

Článkem 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je každému v řízení před orgány veřejné (státní) moci ústavně zaručeno právo na právní pomoc, a to od počátku řízení; další ústavní garancí je zaručeno, že pro tuto právní pomoc v oblasti trestního řízení musí být vytvořeny takové (procesní) podmínky, aby mohla být poskytnuta účinně a včas (čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod). Právo obhájce plynoucí z ustanovení § 41 odst. 3 tr. ř. váže obecné soudy v oblasti trestního soudnictví zcela bezvýjimečně, a to bez ohledu na to, v jakém složení soud v té které věci jedná, neboť i soudce rozhodující (v dané věci o vazbě) jako samosoudce jedná a rozhoduje jménem státní moci, a již proto je v uvažovaném smyslu soudem. – **III. ÚS 304/99**

Obviněnému nemůže být žádným způsobem bráněno v uplatnění obhajoby v trestním řízení, z čehož vyplývá, že toto právo nelze vázat či podmiňovat úkonem zproštění mlčenlivosti, eventuálně postihem za porušení povinnosti mlčenlivosti. – **KS Ostrava 2 To 1118/1998**

Související předpisy:

čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy, – čl. 36 a násl. Listiny, – § 55, § 56 z. s. m., – § 77 zák. o Policii, – § 32 a § 37 zák. o tr. odpovědnosti p. o., – § 1 odst. 1 zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, – § 9 a násl. zák. o církvích a náboženských společnostech

Literatura:

- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 357–363.
- FENYK, J. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In *Pocta D. Císařové k 75. narozeninám*. Praha: Lexis Nexis, s. r. o., 2007, s. 9–16.
- FENYK, J., HAVLÍK, T., RŮŽIČKA, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918–2004*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 369–373.
- FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. Dokazování v trestním řízení. Právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica, Editio Scientia*. 2015, vol. 539, s. 132–149.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 327–330.
- MUSIL, J. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). *Kriminalistika*. 2009, č. 4.
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a Trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 164–171.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1404–1413.
- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010.
- ZÁHORA, J. a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013, s. 133–157.